

„CONJUNCȚIA COMPUSĂ” CA (...) SĂ

CRISTINEL SAVA

Doctorand, Universitatea din București

1. Introducere

În articolul de față, vom argumenta împotriva caracterului compus al grupării subordonate necircumstanțiale *ca (...) s*. Vom motiva demersul nostru prin faptul că lui *s* nu i se poate acorda statut de conjuncție necircumstanțială (complementizator), ceea ce atrage după sine reinterpretarea grupării *ca (...) s* dintr-o structură compusă într-una de tipul *ca + conjunctiv*.

2. Statutul grupării *ca (...) s*

Stan (2007: 451-454) trece în revistă diversele interpretări care au fost date grupării *ca (...) s* în gramaticile românești vechi și moderne, apoi, dezvoltându-și argumentația pe un studiu al lui Luigi Rizzi din 2006, *Sintassi: le strutture*¹, susține că, în cazul lui *ca ... s* și *ca s*, avem de-a face cu realizări ale aceluiași complementizator *ca (...) s*, distanțându-se astfel de poziția noii *Gramatici* a Academiei (GALR, I: 649-650; cf. GBLR: 350), care vede în *ca ... s* o variantă contextuală a lui *s*, în condițiile avansării unor elemente din subordonat în poziție preverbală, iar în *ca s* o conjuncție distinctă, cu valori preponderent circumstanțiale (utilizările necircumstanțiale nefiind recomandate în limba literară).

Stan (2007) are meritul de a unifica într-o singură unitate *ca (...) s* elemente care sunt tratate diferit doar prin prisma specializării lor pentru marcarea unor raporturi diferite (necircumstanțiale, în cazul lui *ca ... s*, și circumstanțiale, în cazul lui *ca s*), fără ca, în structura internă, cele două să difere în vreun fel. Astfel, *ca ... s* poate introduce și subordonate circumstanțiale (finale, consecutive), după cum *ca s* poate introduce, în limba vorbită și chiar în limba literară de până acum un secol (GBLR: 345), și subordonate necircumstanțiale.²

Interpretarea lui Stan (2007) se înscrie în linia de gândire a unora dintre lingviștii de la sfârșitul secolului al XIX-lea, cum ar fi Timotei Cipariu și Hariton Tiktin. Aceștia considerau elementul *ca* drept conjuncție de sine stătătoare, urmat, la distanță sau direct, numai de conjunctiv (Stan 2007: 453-454).

¹ În Laudanna, Alessandro e Miriam Voghera (a cura di), *Il linguaggio. Strutture linguistiche e processi cognitivi*, Roma, Bari, Editori Laterza, 2006. Studiul reia ideile din Rizzi (1997), articolul în care a dezvoltat pentru prima dată teoria „GComp scindat” și care este citat în majoritatea studiilor.

² Faptul că, prin folosirea lui *ca s*, subordonata completivă „devine finală sau cel puțin în capăt aspect de propoziție finală” (Iordan 1956: 704) nu influențează interpretarea structurii grupării respective ca fiind identice în ambele contexte.

2.1. Teoria GComp scindat („split CP”)

Stan (2007) își bazează interpretarea pe teoria GComp scindat. După cum GFlex s-a scindat într-o serie de proiecții funcționale (Acord, Timp, Aspect), Rizzi (1997) consideră că nici GComp nu exprimă o singură poziție indivizibilă, ci putem vorbi de un sistem, sau domeniu al complementizatorului. Având în vedere că acest domeniu al complementizatorului este interfața dintre conținutul propozițional (exprimat de GFlex) și structura supraordonată a frazei, trebuie să presupunem că el exprimă cel puțin două tipuri de informații, una orientată spre exterior, cealaltă orientată spre interior. Acest sistem binar este numit For-Finit (Rizzi 1997: 283-285). For reprezintă limita superioară a domeniului complementizatorului (cea care face legătura cu structura supraordonată), Finit reprezintă limita inferioară (cea care face legătura cu GFlex).

În For se află complementizatorii care exprimă tipul de propoziție: întrebare, declarație, exclamație, propoziție relativă, comparativ etc. (de exemplu, la transpunerea vorbirii directe în vorbire indirectă, fiecare tip de enunț cere un anumit complementizator: enunțurile asertive îl cer pe *c*, enunțurile interrogative îl cer pe *dac*, enunțurile imperative îl cer pe *s*, iar enunțurile exclamative îl cer pe *cum de* – GBLR: 343). În Finit se află complementizatorii care exprimă tipul de conținut al GFlex-ului pe care îl guvernează: finit/non-finit (așa-numitul „acord” între Comp și Flex). Astfel, în engleză, *that* se combină doar cu un verb cu flexiune de timp, iar *for* doar cu infinitiv.

Un al doilea sistem exprimat în domeniul complementizatorului este sistemul Topic-Focus. Topicul reprezintă acel „element antepus, separat în general de restul propoziției printr-o «intonatie de tip virgul» și care exprimă în mod normal informația veche, cumva disponibilă și proeminentă în discursul precedent” (Rizzi 1997: 285, trad. n.), despre care se face un comentariu ce introduce informația nouă. Focusul reprezintă „elementul antepus care poartă accentul focal și care introduce informația nouă, în timp ce propoziția deschisă exprimă informația oferită contextual” (*ibidem*).

Acest sistem Topic-Focus se presupune că este prezent într-o structură frazală numai dacă este „cerut”, adică numai atunci când există un constituent cu trăsături de topic sau de focus. În această situație în care sistemul Topic-Focus este activat, el va trebui automat să fie încadrat în sistemul For-Finit, neexistând altă posibilitate, deoarece acesta marchează, prin cele două capuri ale sale, limita domeniului complementizatorului. Rizzi (1997: 288) ajunge astfel la configurația din (1):

(1) ... For ... (Topic) ... (Focus) ... Fin GFlex

Bazându-se pe dovezi distribuționale clare, Rizzi (1997: 325) ajunge la concluzia că pronumele relative sunt în specificatorul capului For, pronumele interrogative din interogativele directe concurează cu sintagmele focalizate pentru specificatorul capului Focus, complementizatorii ca *that*, *que* etc. sunt în capul For (atunci când este activat sistemul Topic-Focus), iar complementizatorii propoziționali români sunt în capul Fin.

Aplicând la limba română, avem aadar complementizatorii *c* și *ca* în For, iar complementizatorul propozițional *a* (pentru infinitiv) și complementizatorul *s*¹ (pentru conjunctiv) în Fin. Așa explică Stan (2007) distribuția grupării nesudate *ca (...) s*¹, teoria

¹ Paoli (2003) identifică aceeași structură în completivele conjunctivale românești, dar consideră că teoria GComp scindat nu se poate aplica în mod direct românei. Pe de altă parte, Hill (2002, 2004) consideră că, în limba română, complementizatorii din propozițiile declarative (*c*, *ca* și *de*) sunt în Finit, nu în For, și că doar interogativele au elemente mai sus de Finit. În ce privește elementele *a* și *s*, autoarea le consideră simple mrci modale.

GComp scindat dând seamă și de obligativitatea folosirii lui *ca* în condițiile avansării unor elemente în poziție de topic/focus. Demonstrând că cele două elemente ale grupării nu sunt pe același plan, ocupând capuri diferite în domeniul complementizatorului, Stan (2007) scoate în evidență lipsa de unitate funcțională a grupării *ca (...) s* și confirmă întuiții mai vechi, reluate într-o oarecare măsură de noua *Gramatică* a Academiei și de *Gramatica de bază a limbii române*, care văd în *s* o simplă marcă a conjunctivului atunci când intră în structura grupării *ca (...) s* (GALR, I: 633, 650; GBLR: 344).

Articolul de față îi propune să ducă interpretarea și mai departe și să demonstreze, cu argumente atât sincronice, cât și diacronice, că lui *s* nu i se poate acorda statut de conjuncție nici în situațiile în care apare singur, insistând astfel asupra ideii că între cele două elemente ale grupării *ca (...) s* există în mod clar o diferență de statut morfologic.

3. Statutul particulei *s*

3.1. Argumente sincronice

Din perspectiva gramaticii generativiste, Dobrovie-Sorin (1994: 93-98) a analizat argumentele care pledează fie pentru statutul de simplă particulă preverbală, morfem al conjunctivului (*s* în Flex), fie pentru statutul de complementizator (*s* în Comp).

3.1.1. „*S*” este în Flex. În favoarea statutului de Flex al lui *s*, adică de particulă modală, sau morfem al conjunctivului, pledează, în opinia lui Dobrovie-Sorin (1994), exemplele¹ în care, în condițiile deplasării unor elemente din subordonat în poziție preverbală, se înserează, în fața acestor elemente, complementizatorul *ca* (2a), iar *s* rămâne alături de complexul verbal, alături de negație, clitice și semiadverbe, nimic în afară de acestea neputând interveni între *s* și verb, nici măcar subiectul (2b):

- (2) a. *Vreau ca până mâine s termin Ion cartea asta.*
b. **Vreau ca până mâine s termin cartea asta.*

Teste de constituență, cum ar fi coordonarea, pledează tot pentru un statut de Flex:

- (3) a. *tiu că mama a plecat și Ion a rămas.*
b. **Vreau (ca mâine) s plece mama și rămân Ion.*

Complementizatorii, cum este *c*, pot rămâne nerealizați în al doilea termen coordonat, pe când *s* nu poate lipsi.

Un alt argument adus de autoare pentru statutul de Flex al lui *s* este posibilitatea acestuia de a apărea împreună cu elemente relative, lucru imposibil pentru un complementizator tipic, cum este *c*:

- (4) a. *Caut o fată cu care s pleacă la munte.*
b. *Caut fata cu care (*c) pleacă Ion la munte.*

De asemenea, în opinia lui Hill și Tomi (2009: 198-200), posibilitatea apariției conjunctivului în forma perifrastică de viitor de tipul *am/o să pleacă* este un argument în plus pentru încadrarea lui *s* ca particulă preverbală ce face corp comun cu verbul, ajungând la

¹ Exemplele sunt preluate din Dobrovie-Sorin (1994: 93-95).

concluzia c „în limbile balcanice, marca modului subjonctiv se realizează în GMod, care face parte din câmpul flexionar (GFlex)” (Hill și Tomi 2009: 200). Tot în GMod îl plasează pe s și Rivero (1994), Cornilescu (2000) sau Hill (2004).

Am mai putea invoca un argument în favoarea statutului de Flex al lui s : dacă s ar fi conjuncție, ar trebui ca subordonatele introduse de el s poată avea topic liber și s poată apărea și în antepunere față de verb, acesta fiind una dintre proprietățile conjuncțiilor subordonatoare (Pan Dindelegan, Dragomirescu, Nedelcu 2010: 36). Or, în condițiile unei topici normale, și completivele directe, și finalele, și consecutivele introduse de s apar strict în postpunere.

În alte cadre teoretice, tot pentru un statut afixal al lui s pledează și Guu Romalo (1968) sau Barbu (1999), care îl consideră afix mobil al conjunctivului, parte componentă a complexului verbal, alături de negație, clitice și semiadverbe.

3.1.2. „S ” este în Comp. Pentru statutul de Comp al lui s pledează, în opinia lui Dobrovie-Sorin (1994: 95-97), următoarele aspecte: (a) faptul că s este invariabil; (b) faptul că s poate fi centrul unei propoziții subordonate; (c) faptul că s precede obligatoriu negația, cliticele și semiadverbele.

La argumentele de mai sus se pot aduce însă contraargumente la fel de valide. Astfel, în opinia lui Barbu (1999: 77) caracterul invariabil al lui s este un argument „oarecum surprinzător” pentru statutul conjuncțional al acestuia, iar ordinea rigid în care apare s față de celelalte elemente care în complexul verbal nu este decât o verificare a uneia dintre trăsăturile sale afixale, de simpl partical : „Una dintre caracteristicile cele mai pregnante ale afixelor este aceea că apar întotdeauna într-o ordine prestabilită, atât față de suport, cât și unele față de altele” (Barbu 1999: 45).

De asemenea, Rivero (1994: 69, 70) observă că, în limbile balcanice, este o diferență importantă între subordonatele construite cu indicativul și cele construite cu conjunctivul. Astfel, în subordonatele indicative din greaca modernă, negația precede particulele modale, în timp ce în subordonatele conjunctivale din greaca modernă și română, ordinea este inversată, negația urmând particula modală. În opinia autoarei, această ordine nu reflectă diferențe ce țin de structura de adâncime, ci considerăm că GNeg este generat mai sus de GMod în toate subordonatele, iar ordinea de suprafață din subordonatele conjunctivale rezultă din încorporarea particulei modale în negație.

În ce privește faptul că s poate fi centrul unei propoziții subordonate, nu ne este clar că, în astfel de contexte, avem într-adevăr de-a face cu o subordonată conjuncțională. Iliescu (1960) atrage atenția asupra faptului că, încă din limba latină, anumite categorii de verbe cereau un conjunctiv fără conjuncție, construcție care s-a păstrat și în limba română după aceleși categorii de verbe, iar concluzia la care ajunge este că „putem presupune că limba română continuă construcția latinească” (Iliescu 1960: 335; vezi *infra* 3.2.).

Dobrovie-Sorin (1994: 96-98) oferă un ultim argument pentru statutul de Comp al lui s : imposibilitatea apariției acestuia în condițiile inversiunii verb-clitic (5e, f) s-ar explica prin faptul că verbul se mută în Comp, blocând accesul lui s la această poziție. Mai mult, în astfel de contexte, complementizatorul *ca* este negramatical atât în prezența lui s, cât și în condițiile deplasării verbului.

- (5) a. *S tr iasc România!*
b. *S se întâmplă ce s-o întâmplă!*
c. *Tr iasc România!*
d. *Întâmplă-se ce s-o întâmplă!*

- e. **S întâmpale-se ce s-o întâmpla!*
 f. **Întâmpale-se s ce s-o întâmpla!* (apud Dobrovie-Sorin 1994: 96)

Comparând situația din română cu cea din franceză, unde, în frazele independente la modul subiectiv, complementizatorii sunt obligatorii: *que tout le monde soit prêt*, dar în condițiile inversiunii verb-subiect, sunt obligatoriu absenți: *Vive la France!*, Dobrovie-Sorin (1994: 97) este de părere că elementul *s* din propoziții ca (5a, b) ar trebui să fie considerat complementizator.¹

În privința acestui ultim argument, Barbu (1999: 78) atrage pe bună dreptate atenția că inversiunea verb-clitic este blocată și de semiadverbe (*mai, cam*) sau de negație, elemente cărora nu le putem atribui rol de complementizator, cu alte cuvinte verbul concurează pe aceeași poziție nu doar cu *s*, ci și cu alte elemente ale complexului verbal. Aceasta nu arată decât că (im)posibilitatea inversiunii respective are altă explicație.

După cum se știe, la persoana a 3-a a conjunctivului, în propozițiile principale, morfemul *s* poate lipsi (GBLR: 235), el nemăfiind obligatoriu datorită faptului că forma de conjunctiv se diferențiază de forma de indicativ prin terminații distincte (Gutu Romalo 1968: 179). În absența acestuia, verbul suport procesul numit, în gramatica generativistă, Long Head Movement (Mutare Lungă a Centrului – mutarea unui centru V sau Aux peste un Aux intermediar).

LHM este o operație de ultim instanță (engl. *last resort operation*), motivată de faptul că, în limbile de origine sau influență slavă (între care se include și româna, ca limbă balcanică), cliticele (atât auxiliarele, cât și pronumele) au nevoie de un suport antepus (Rivero 1994: 88; cf. Cornilescu 2000:87, 88).

Înșă regula aceasta există și în aria romanică. În latină, pronumele care s-au transformat mai apoi în clitice nu ocupau niciodată poziția P1 în propoziție, poziția forte din punct de vedere al accenturii, ci poziția P2, o poziție tipic neaccentuată, sau o altă poziție mai departe în propoziție, cu condiția să fie precedate de un termen forte local (Reinheimer și Tasmowski 2005: 25-28). În trecerea de la latină la limbile romanice vechi, s-au petrecut o serie de schimbări în sintaxă, printre care dependența obligatorie a pronumelor clitice de un element focalizat care le precede și care poate fi un verb sau, în propozițiile scurte, și un element nonverbal (Reinheimer și Tasmowski 2005: 31). Aceasta ne aduce la legea lui Tobler-Mussafia, că „în limbile romanice vechi, pronumele clitice în acuzativ și dativ nu pot sta pe prima poziție absolută a frazei” (Reinheimer și Tasmowski 2005: 54).

Astfel, această evoluție istorică explică de ce, în absența unui element antepus cliticului, verbul trebuie să urce: cliticul are nevoie de un suport morfologic (și fonetic); urcarea verbului este motivată de acest fapt și necesară atunci când suportul cliticului este realizat prin negație, semiadverbe sau morfemul de conjunctiv *s* (în cazul conjunctivului din propoziții principale), precum și de alte elemente (în propozițiile subordonate), de la conjunctiv până la pronume relative. Prin urmare, nu mutarea verbului în Comp îl blochează pe *s*, ci absența acestuia determină mutarea verbului, ca o operație de ultim instanță. Dovadă în acest sens este și faptul că, atunci când verbul este la alte persoane decât persoana a 3-a, inversiunea verb-clitic este împiedicată tocmai de imposibilitatea suprimării morfemului *s*. Concluzia este

¹ Ca rezolvare a proprietăților contradictorii ale lui *s*, Dobrovie-Sorin (1994: 100-104) propune să considerăm că *s* ocupă capul unei proiecții hibride rezultate din încorporarea celor două capete funcționale ale turate Comp și Flex. Fiind adiacente, ele sunt coindexate, suferind apoi un proces de încorporare restructurant fie într-o proiecție mixtă etichetată GComp/GFlex, fie într-o proiecție extinsă a lui Flex sau GFlex. La aceeași opinie se raliază și Paoli (2003).

c nu există niciodată concurență între verbele și particula *s* pentru o presupusă poziție Comp.

3.2. Argumente diacronice

Multe dintre argumentele care se aduc în favoarea statutului de complementizator al lui *s* se bazează tocmai pe originea sa conjuncțional (< lat. *si*) și pe funcționarea sa în limba veche drept conjuncție subordonatoare cu multiple valori (condițional, final, consecutiv), care se putea combina atât cu conjunctivul, cât și cu indicativul sau condiționalul. În același timp însă, studiile care susțin statutul de afix al lui *s* (Gutu Romalo 1968, Barbu 1999), deși nu neagă vechiul său statut conjuncțional, consideră că această particulă și-a pierdut trăsăturile de conjuncție rămânând simplu afix.

În ce privește statutul conjuncțional al lui *s*, lucrurile nu par să fie clare nici în diacronie. Diverse studii au pus în discuție atât originea conjuncțională a lui *s*, cât și continuitatea lui până în româna actuală.

Pe lângă etimologia tradițională (conjuncția latinească *si*), s-au mai propus forma de conjunctiv a verbului *esse* – *sit* (Nicholson 1935), particula de întrire latinească *si* (Barbu 1951 este de părere că încă din latină *si* funcționa ca o particulă modală, el acordând același statut și românescului *s*), adverbul latinesc *sic* (Bonfante 1942).

În ce privește conjuncția condițională *s* în limba română, Skårup (1990) susține, pe baza textelor, că între utilizarea condițională a lui *s* + indicativ/condițional în limba veche și utilizarea condițional-concesivă a lui *s* + conjunctiv în româna actuală nu există continuitate. Prima structură a dispărut spre sfârșitul secolului al XVII-lea, în timp ce a doua, derivată din valoarea de prezumtivă a conjunctivului, a început să fie folosită în limbă cam în același timp. Cele două structuri însă nu au coexistat în limbă în secolele anterioare, ci, când una a încetat să existe, s-a născut cealaltă.¹ Concluziile sale par să fie confirmate de studiul lui Roques (1907), care, pe baza celor mai vechi texte românești, îl găsește pe *s* condițional (aflat în luptă cu *de*) utilizat exclusiv cu indicativul și condiționalul. În opinia lui Skårup (1990), în structura cu indicativ/condițional, *s* era într-adevăr conjuncție, în schimb, în structura cu conjunctiv, este doar un semn al acestui mod (raliindu-se la opinia lui Barbu 1951).

În fine, cel mai puternic argument că nici în limba română veche *s* pe lângă conjunctiv nu avea rol de conjuncție, ci de simplu morfem al modului respectiv este adus de Iliescu (1960). Ea aduce în discuție completivele cu conjunctivul fără conjuncție, de tipul *uolo facias*, care au constituit „o categorie de sine stătătoare și vie în tot timpul latinității” (Iliescu 1960: 332). Acest tip de completiv apare după anumite categorii de verbe: verbe care exprimă o voință sau o hotărâre (*concedo* ‘a permite’, *iubeo* ‘a porunci’, *uolo* ‘a vrea’, *suadeo* ‘a sfătui’), o cerere sau o rugămintă (*adhortor* ‘a încuraja’, *oro* ‘a ruga’, *quaeso* ‘a ruga’), verbe și expresii impersonale (*licet* ‘e permis’, *oportet* ‘se cuvine, trebuie’) și verbe cauzative (*facio* ‘a face’). În epoca clasică, numărul acestor verbe crește, iar construcția este foarte mult folosită în limba populară, fiind însă evitată de limba literară, care insera în mod constant conjuncția *ut* în astfel de structuri. Adoptând opinia lui Barbu (1951) că *s* este doar morfem al conjunctivului, autoarea observă că, în limba română, completivele fără conjuncție (adică doar cu *s* + conjunctiv) apar după aceleași categorii de verbe ca în limba latină: *a porunci*, *a vrea*, *a permite*, *a hotărâ*, *a dori*, *a ruga*, *a cere*, *se cuvine*, *e necesar*, *trebuie* (Iliescu 1960: 335). Citându-l pe Meyer-Lübke (1900: 649), ea este de acord cu afirmația acestuia că „une locution comme *te rog s'vii* correspond plus exactement au *rogo uenias* qu'à *rogo ut uenias*” (Iliescu 1960: 335). O astfel de construcție explică, în opinia autoarei, de ce *s* urmează verbe de

¹ E vorba doar de construcțiile condiționale în care intră *s*, nu și de conjunctivele finale sau completive, care coexistă cu structurile de tipul *s* [condițional] + indicativ/condițional-optativ.

voin , lucru greu explicabil pentru autorii care v d în *s* un urma al conjunc iei condi ionale latine ti *si*.¹

Astfel, nici din punct de vedere diacronic nu este clar *c* , în subordonatele necircumstan iale i în cele circumstan iale finale i consecutive, *s* este conjunc ie. Iar construc iile condi ionale cu indicativul, în care *s* are statut conjunc ional clar, nu par a fi continuate, dup cum se credea, de construc iile condi ional-concesive cu conjunctivul.

4. Concluzii i urm ri ale acestor interpret ri

Dup cum am v zut, atât argumentele sincronice, cât i cele diacronice confirm pozi ii care au fost adoptate de-a lungul timpului i care îl consider pe *s* o simpl partikul modal , un morfem al conjunctivului, un afix al turi de alte afixe care formeaz complexul verbal. Având în vedere încadrarea morfologic diferit a celor dou componente ale a-numitei „conjunc ii compuse” *ca (...)* *s* , este preferabil sub aspect teoretic *s* consider m *c* avem o conjunc ie simpl *ca*, ce se poate combina, imediat sau la distan cu conjunctivul, confirmând astfel intui ia mai veche a lui Timotei Cipariu (Stan 2007: 453-454). Acesta, mai întâi în *Compendiu de gramateca limbei romane* (1855), iar, mai apoi, în prima gramatic academic a limbii române (1869-1877; ap. Stan 2007: 453), face o distinc ie clar între *s* , pe care îl echivaleaz cu *de* i *dac* , atribuindu-i astfel valoare condi ional , i *ca* i *pentru ca*, pe care le încadreaz în rândul conjunc iilor „finali, care arata scopulu” (Cipariu 1855: 73).

Interpretarea noastr este sus inut i de faptul c , în locul lui *ca*, în construc ii neacceptate de norma literar poate ap rea *c* (6), iar în limba veche putea ap rea *cum* (7), limba oscilând a adar în ce prive te conjunc iile cu care se combin conjunctivul.

- (6) a. *Zicea c Ion s nu mai plece la câmp.* (apud Hill 2002: 229)
b. *Zicea c s n-o mai invite pe Maria.* (apud Hill 2002: 230)
- (7) a. *Cearem cu liubov de la domniata, cum de-acest lucru avem Scriptur i la împ ratul bini or, cum acest om, cu toate unealtele lui, s marg în cr irea noastr f r grije.* (DÎR, XCV, p. 186, 1593)
b. *Îng duit-au pre voia împ ratului cum s ie Ardealul cu nume de gob rnator, îns într-acest chip cum s -l ie pân în viia a domniui-lui.* (DÎR, XLVIII, p. 145)

Într-o astfel de interpretare, teoria lui Rizzi (1997), de i explic fenomenele de topicalizare/focalizare i ordinea elementelor de la periferia stâng a propozi iei, nu mai este necesar pentru a explica structura construc iei *ca* + conjunctivul decât în m sur în care consider m *c* verbul subordonat, împreun cu tot complexul verbal (aici incluzându-se i *s*) urc în Flex.

Caracterul op ional sau ngramatical al conjunc iei *ca* în limba român standard de ast zi poate fi doar o continuare i o rafinare a situa iei completivelor cu conjunctivul f r conjunc ie din latin .

¹ „Bien que *s* ... représente indubitablement le lat. *si*, on s'étonne pourtant de le voir employé précisément avec la manifestation d'une volonté, car on devrait plutôt l'attendre avec les verbes qui expriment un mouvement de l'âme” (Meyer-Lübke 1900: 648).

SURSE

DÎR – Chivu, Gheorghe, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioni , Alexandru Mare , Alexandra Roman-Moraru, 1979, *Documente i însemn ri române ti din secolul al XVI-lea*, Bucure ti, Editura Academiei.

BIBLIOGRAFIE

- Barbu, Ana-Maria, 1999, „Complexul verbal”, *Studii i cercet ri lingvistice*, L, nr. 1, p. 39-84.
- Barbu, N. I., 1951, „«S » , semn distinctiv al subjonctivului în limba român ”, *Buletin tiin ific, Sec iunea de tiin a limbii, literatur i arte*, I, nr. 1-2, p. 55-62.
- Bonfante, Giuliano, 1942, „The Romance Desiderative Se”, *PMLA*, 57, nr. 4, p. 930-950.
- Cipariu, Timoteu, 1855 (MDCCCLV), *Compendiu de gramateca limbei romane*, Blasiu, Tipariulu Sem. Diecesanu.
- Cornilescu, Alexandra, 2000, „The double subject construction in Romanian”, în Virginia Motapanyane (ed.), *Comparative Studies in Romanian Syntax*, Amsterdam, Elsevier, p. 83-133.
- Dobrovie-Sorin, Carmen, 1994, *The Syntax of Romanian. Comparative Studies in Romance*, Berlin, New York, Mouton de Gruyer.
- GALR – Gu u Romalo, Valeria (coord.), 2005, *Gramatica limbii române*, vol. I, Bucure ti, Editura Academiei Române.
- GBLR – Pan Dindelegan, Gabriela (coord.), 2010, *Gramatica de baz a limbii române*, Bucure ti, Univers Enciclopedic Gold.
- Gu u Romalo, Valeria, 1968, *Morfologie structural a limbii române*, Bucure ti, Editura Academiei.
- Hill, Virginia, 2002, „Complementizer Phrases in Romanian”, *Rivista di Linguistica*, 14, nr. 2, p. 223-248.
- Hill, Virginia, 2004, „On left periphery and focus”, în Olga Mišeska Tomi (ed.), *Balkan Syntax and Semantics*, Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins, p. 339-354.
- Hill, Virginia, Olga Mišeska Tomi , 2009, „A Typology of Subjunctive Complements in Balkan Languages”, *Bucharest Working Papers in Linguistics*, XI, nr. 1, p. 197-208.
- Iliescu, Maria, 1960, „O construc ie popular latineasc : propozi ia completiv cu conjunctivul f r conjunc ie”, *Studii clasice*, II, p. 331-336.
- Iordan, Iorgu, 1956, *Limba român contemporan* , Bucure ti, Editura Ministerului Înv mântului.
- Meyer-Lübke, W. (1900) – *Grammaire des langues romanes*, vol. 3, trad. fr. de Auguste Doutrepoint i Georges Doutrepoint, Paris, H. Welter.
- Nicholson, G. G., 1935, „Origine de la conjonction si”, *Romania*, LXI, nr. 241, p. 3-16.
- Paoli, Sandra, 2003, *COMP and the left-periphery. Comparative evidence from Romance*, University of Manchester (tez de doctorat).
- Pan Dindelegan, Gabriela, Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu, 2010, *Morfosintaxa limbii române. Sinteze teoretice i exerci ii*, Bucure ti, Editura Universit ii din Bucure ti.
- Reinheimer, Sanda, Liliane Tasmowski, 2005, *Pratique des langues romanes. II. Les pronoms personnels*, Paris, L'Harmattan.
- Rivero, María Luisa, 1994, „Clause Structure and V-Movement in the Languages of the Balkans”, *Natural Language & Linguistic Theory*, 12, nr. 1, p. 63-120.
- Rizzi, Luigi, 1997, „The Fine Structure of the Left Periphery”, în Liliane Haegeman (ed.), *Elements of Grammar. Handbook in Generative Syntax*, Dordrecht, Boston, London, Kluwer Academic, p. 281-337.
- Roques, Mario, 1907, „Recherches sur les conjonctions conditionnelles s , de, dac en Ancien Roumain”, *Romanische Forschungen* („Mélanges Chabaneau”), XXIII, p. 825-839.
- Skårup, Povl, 1990, „La particule «s » dans des subordinnées à valeur conditionnelle en dacoroumain”, *Revue Romane*, XXV, nr. 2, p. 279-291.
- Stan, Camelia, 2007, „Not gramatical : conjunc ia ca (...) s ”, *Studii i cercet ri lingvistice*, LVIII, nr. 2, p. 451-458.

THE “COMPOUND CONJUNCTION” *ca (...)* *s*

(Abstract)

In the present paper, we argue against the compound character of the subordinating element *ca (...)* *s*. After bringing both synchronic and diachronic evidence that *s* cannot be assigned conjunctive status, but rather can be viewed as an affix, belonging to the verbal complex together with other affixes (negation, certain adverbs and clitics), we conclude that in Romanian there is only a simple conjunction *ca* followed immediately or at a distance by a subjunctive, confirming thus linguistic ideas dating back to as early as Cipariu (1855). The optional or ungrammatical character of *ca* when immediately followed by subjunctive (*s* + verb) can be traced back to a commonly used structure in Latin and early Romance, namely conjunctionless subjunctive after certain types of verbs.